ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 18.10.2022 г.
COM(2022) 547 final

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ

Състояние на енергийния съюз през 2022 г.

(съгласно Регламент (ЕС) 2018/1999 относно управлението на Енергийния съюз и на действията в областта на климата)

1. ВЪВЕДЕНИЕ И АКЦЕНТИ

В доклада за състоянието на енергийния съюз се прави преглед на последните развития в политиката и се описва напредъкът, постигнат на равнището на Съюза по отношение на постигането на целите на Енергийния съюз, включително целите на Съюза в областта на енергетиката и климата за 2030 г. **В изданието на доклада от 2022 г. се прави преглед на отговора на енергийната политика на ЕС на настоящата енергийна криза**, като се доразвиват неговият обхват, очакваните въздействия и съгласуваност. Настоящият доклад е придружен от предложения относно цените на енергията и сигурността на доставките преди тази зима.

Непровокираната и неоправдана военна агресия на Русия срещу Украйна преобърна енергийните пазари, като предизвика нестабилност на цените и енергийна несигурност по целия свят с въздействия и отражения върху енергийната система на ЕС. ЕС и неговите държави членки **динамично променят своите енергийни стратегии**, за да отразят новите геополитически реалности и да отговорят на необходимостта от финансово достъпна енергия. Това включва засилени действия за увеличаване на доставките на газ от ползващите се с доверие партньори на ЕС. Ситуацията с **рекордно високите цени на енергията** от втората половина на 2021 г. насам беше влошена от конфликта, като Русия използва като оръжие енергийните доставки, а цените бяха сериозно засегнати и от рекордно високите температури през летния период. Наложително е **преходът към чиста енергия да се ускори и да се сложи край на зависимостта от руската енергия** възможно най-скоро[1] и доста преди края на настоящото десетилетие[2].

Ключов нов елемент в отговора на европейската политика на тази безпрецедентна ситуация е **планът REPowerEU**[3], представен от Комисията през май 2022 г. и основан на пълното прилагане на Европейския зелен пакт. Планът, приет с ново съвместно съобщение относно външния ангажимент на ЕС в областта на енергетиката[4], включва набор от интегрирани действия за **енергоспестяване, диверсифициране и осигуряване на енергийните доставки, насърчаване на внедряването на енергия от възобновяеми източници** и **интелигентно съчетаване на инвестиции и реформи**. С REPowerEU се повишава амбицията на законодателните предложения от пакета **„Подготвени за цел 55“** в областта на енергийната ефективност и възобновяемите енергийни източници, законодателните преговори за които понастоящем са в напреднал етап.

Планът REPowerEU беше предшестван от предложение за **Регламент относно съхранението на газ**[5]**,** приет от съзаконодателите на 27 юни 2022 г., и от създаването на **енергийната платформа на ЕС** през април 2022 г. Той беше последван бързо от спешни намеси, включително съобщението **„Да пестим газ за безпроблемна зима“**[6], **нов законодателен инструмент** и **европейски план за намаляване на**

[1] Версайска декларация на държавните и правителствените ръководители (10 и 11 март 2022 г.), стр. 5, Заключения на Европейския съвет от 24—25 март 2022 г., точка 15.
[2] Съобщение относно REPowerEU (COM(2022) 108 final — 8 март 2022 г.), стр. 2.
[3] COM(2022) 230 final.
[4] JOIN(2022) 23 final.
[5] COM(2022) 135 final.
[6] COM(2022) 360 final.

потреблението на газ в Европа с цел намаляване на потреблението на газ в Европа с 15 % до следващата пролет, както и предложение за **Регламент относно спешна намеса за справяне с високите цени на енергията**[7], по което на извънредното заседание на Съвета по енергетика на 30 септември беше постигнато политическо съгласие. В приложение I е представен преглед на действията, предприети с оглед на нарастващите цени на енергията от октомври 2021 г. насам.

В доклада за състоянието на енергийния съюз за 2022 г. се подчертава, че **енергийният съюз** ще спомогне за ускоряване на изпълнението на Европейския зелен пакт, ще стимулира енергийната сигурност и финансовата достъпност, ще насърчи използването на възобновяеми енергийни източници и ще стимулира мерките за икономии на енергия и енергийна ефективност. В него също така се разглежда подкрепата на ЕС за неговите съседни държави и новите партньорства, създадени с цел ускоряване на глобалния екологичен и справедлив енергиен преход.

Заедно с настоящия доклад Комисията публикува актуални доклади в областта на енергетиката за всяка държава членка, в които се прави цялостен преглед на състоянието на нейната енергетика. Придружаващите приложения към Доклада за състоянието на енергийния съюз през 2022 г. ще бъдат публикувани скоро:

- Доклад относно енергийните субсидии в ЕС през 2022 г.;
- Напредъкът на действията на ЕС в областта на климата през 2022 г.;
- Доклад за 2022 г. относно постигането на целите за енергия от възобновяеми източници за 2020 г.;
- Доклад за 2022 г. относно постигането на целите за енергийна ефективност за 2020 г.;
- Насоки за споделяне на разходите и ползите при трансгранични проекти за сътрудничество в областта на енергията от възобновяеми източници;
- Доклад относно резултатите от подпомагането за електроенергия от възобновяеми енергийни източници, предоставено чрез тръжни процедури;
- Доклад относно напредъка по отношение на конкурентоспособността на технологиите за чиста енергия;
- Доклад относно качеството на горивата;
- Доклад относно функционирането на пазара на въглеродни емисии (СТЕ).

Състояние на енергийния съюз през 2022 г. — основни констатации

- ***Настоящите високи и нестабилни цени на енергията оказват въздействие върху потребителите*** *във всички държави — членки на ЕС, като засягат не само домакинствата с ниски доходи, но и домакинствата с по-ниски средни доходи, МСП и промишлеността. Между 2019 г. и 2022 г. средно за държавите — членки на ЕС, делът на разходите за енергия*[8] *се е увеличил с повече от една трета, като в някои държави този дял почти се е удвоил*[9]*. По данни на Евростат през 2020 г. около 35 милиона граждани на ЕС (приблизително 8 % от населението на ЕС) не са били в състояние да поддържат домовете си достатъчно топли. Рязкото покачване на цените на енергията, което започна през 2021 г. и се задълбочи с*

[7] COM(2022) 473 final.

[8] Това не включва разходите за транспортни горива.

[9] Европейска комисия (предстоящо): Доклад за цените и разходите за енергия през 2022 г.

нахлуването на Русия в Украйна през февруари 2022 г., заедно с въздействието на кризата с COVID-19, вероятно са влошили и без това трудното положение на много граждани на ЕС.

- ***Всички държави членки са въвели мерки за справяне с по-високите цени на енергията**. Национални мерки, свързани с **набора от мерки на Комисията „Справяне с нарастващите цени на енергията: набор от мерки за действие и подкрепа“ от октомври 2021 г[10].** Например бяха определени регулирани цени/социални тарифи; бяха въведени ваучери за енергия и временни субсидии за частни и стопански потребители (включително МСП и промишлени отрасли). Намаляването на свързаните с енергията данъци и мрежовите тарифи са допълнителни ключови мерки, предприети от държавите членки за смекчаване на въздействието на по-високите цени на енергията върху крайния потребител. В няколко случая те представляват субсидии за изкопаеми горива, които е вероятно да засегнат целите и ангажиментите на ЕС.*

- **Към средата на октомври запълването на газохранилищата в ЕС беше над 91 %.** *14 държави членки вече бяха надвишили 80 % към 5 октомври 2022 г. и са доста напреднали спрямо целта от 80 % до 1 ноември 2022 г.*

- ***Делът на руския газопроводен газ във вноса в ЕС е намалял от 41 %** през 2021 г. **на 9 %** през септември 2022 г. Втечненият природен газ (**ВПГ) понастоящем е ключов източник на доставки, съставляващ 32 % от общия нетен внос на газ в ЕС**.*

- *През 2021 г. **субсидиите за нефт, въглища и газ отбелязаха леко увеличение**, докато субсидиите за производство на електроенергия от изкопаеми горива намаляха, а субсидиите за изкопаеми горива като цяло останаха сравнително стабилни. **Субсидиите за енергия от възобновяеми източници** се увеличиха със 7 % през 2020 г. и **намаляха леко през 2021 г. Субсидиите за енергийна ефективност** намаляха през 2020 г., но **се увеличиха отново през 2021 г.***

- ***ЕС значително надвиши целта за намаляване на емисиите до 2020 г.**, определена съгласно Рамковата конвенция на ООН по изменението на климата, като през 2020 г. постигна намаляване на вътрешните нетни емисии на парникови газове (без ЗПЗГС[11]) с 32 % в ЕС. Предварителните оценки показват, че се очаква емисиите да се увеличат отново през 2021 г., но все пак да намаляват в сравнение с равнищата отпреди пандемията.*

- ***Целите на ЕС за енергийна ефективност и енергия от възобновяеми източници за 2020 г. бяха преизпълнени**. Крайното потребление на енергия (FEC) и потреблението на енергия от първични източници (PEC) бяха съответно с 5,4 % и 5,8 % по-ниски от целите за 2020 г. ЕС достигна дял от 22,1 % на енергията от възобновяеми източници в брутното крайно потребление на енергия, като по този начин надвиши дела от 20 %, предвиден в Директивата за енергията от възобновяеми източници от 2009 г.*

[10] COM(2021) 660 final.

[11] Земеползване, промени в земеползването и горско стопанство.

- *През 2019 г. и 2020 г.* ***увеличаването на използването на енергия от възобновяеми източници замести*** *съответно* ***около 155,6 млн.т.н.е. и 164,6 млн.т.н.е. изкопаеми горива.*** *Това съответства на икономия в размер на* ***43,5 милиарда евро от избегнато използване на изкопаеми горива*** *в ЕС през 2019 г.* ***и 34,6 милиарда евро*** *през 2020 г.*

- *От май до август 2022 г.* ***ЕС генерира рекордни 12 % от електроенергията си от слънчеви уредби*** *и* ***13 % от вятърна енергия***. *Ранните признаци сочат, че* ***2022 г. ще бъде рекордна година за европейския пазар на слънчеви фотоволтаични уредби с годишен*** *ръст на внедряването на пазарите на най-големите държави — членки на ЕС, между 17 и 26 %.*. ***Въпреки това производството на водноелектрическа енергия е намаляло от 14 % на 11 % през лятото на 2022 г.*** *в сравнение с предходните години поради ниските нива на водата в реките и язовирите, свързани със сушата.*

- ***Очаква се делът на възобновяемите енергийни източници в електроенергийния микс да нарасне от 37 % през 2021 г. на 69 % през 2030 г. Тромавите процедури за издаване на разрешения, проблемите с интегрирането на електроенергийните мрежи*** *и* ***трудностите във веригите на доставки*** *трябва да бъдат разгледани приоритетно, за да се ускори този процес.*

- *ЕС продължи да бъде начело на научните изследвания в областта на чистата енергия, като държавите членки постоянно увеличават публичните инвестиции в областта на научните изследвания и иновациите, а ЕС затвърди водещата си позиция в технологии като вятърната енергия от разположени в морето инсталации. За да се засили конкурентоспособността на ЕС обаче са необходими* ***повече публични и частни инвестиции в научни изследвания и иновации****, както и* ***дейности за разрастване и внедряване***.

- *Налице е значително* ***увеличаване на възможностите за финансиране на равнището на ЕС и на национално равнище за европейската верига за създаване на стойност в областта на водорода***. *В рамките на механизма за важни проекти от общоевропейски интерес бяха одобрени 10,6 милиарда евро публични инвестиции във веригата за създаване на стойност в областта на водорода като стимул за привличане на частни инвестиции в сектора на водорода. По линия на Механизма за възстановяване и устойчивост ще бъдат предоставени приблизително 10,6 милиарда евро в подкрепа на проекти за водород. Производителите на електролизьори в Европа поеха ангажимент да* ***увеличат десет пъти мощностите си за производство на електролизьори: на 17,5 GW до 2025 г.***

- ***Държавите членки прилагат мерки за повишаване на енергийната ефективност във всички сектори.*** *В промишлеността предприятията вече са задължени в някои случаи да изпълняват препоръките за енергиен одит, когато периодът на възвръщаемост е под 5 години. Мерките за използване на отпадната топлина създават значителен потенциал за икономии. Държавите членки прилагат мерки за енергийно саниране, включително програми, предназначени за социални жилища и за справяне с енергийната бедност, модернизиране на обществени сгради, по-специално училища, университети и инфраструктура за здравеопазване.*

2. Повишаване на енергийната сигурност, диверсификация и ускоряване на Европейския зелен пакт

През 2022 г. цените на газа и електроенергията достигнаха рекордно високи стойности. През последната година цените на електроенергията в Европа се повишиха бързо до ниво, много по-високо от това през последните десетилетия. Тази динамика е неразривно свързана с високата цена на газа, която повишава цената на електроенергията, произведена от газотурбинни електроцентрали. **Цените започнаха да нарастват бързо през втората половина на 2021 г.**, когато световната икономика започна да се възстановява след облекчаването на ограниченията, свързани с COVID-19. Впоследствие руското нашествие в Украйна вложи тази ситуация.

Същевременно производството на електроенергия в ЕС беше под обичайните равнища. **Рекордните температури през това лято** увеличиха потреблението на енергия за охлаждане и оказаха допълнителен натиск върху производството на електроенергия поради сушата (затруднено производство на електроенергия от водноелектрически централи) и високите температури на водата (предизвикателство за производството на ядрена енергия). **По този начин крайно неблагоприятните метеорологични условия и последиците от тях за водите допринесоха за недостига на енергия и високите ѝ цени**, което утежни положението за потребителите, дружествата и промишлеността и забави икономическото възстановяване. Допълнителният натиск върху цените на доставките на енергия и хранителни стоки подхранва **глобалния инфлационен натиск, което подрива покупателната способност на домакинствата** и икономиката.

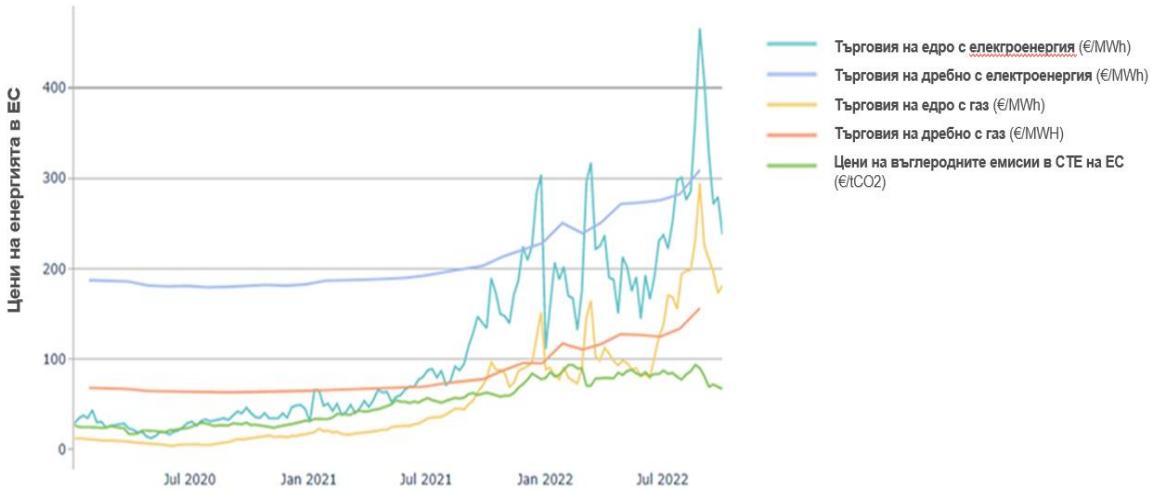

Фигура 1. Цени на едро и дребно на газ и електроенергия и цени на въглеродните емисии в ЕС. Източници: Platts, VaasaETT

В рекордно кратък срок на 30 септември беше постигнато политическо съгласие на Съвета по енергетика по предложението на **Комисията** от 14 септември за **Регламент относно спешна намеса за справяне с високите цени на енергията**. В него се определя **цел за цялостно намаляване на потреблението на електроенергия** от всички потребители с ударение върху намаляването на потреблението в часовете с върхови цени, **таван за приходите на подпределните технологии** и **солидарна вноска върху свръхпечалбите**, реализирани от дейности в отраслите на нефта, природния газ, въглищата и нефтопреработването. **Приходите ще бъдат** събирани от държавите членки и пренасочвани към потребителите на енергия, по-специално

уязвимите домакинства, тежко засегнатите дружества, включително МСП, и **енергоемките отрасли**. С него също така се разшири наборът от мерки за цените на енергията, който е на разположение на държавите членки, за да се помогне на потребителите, което би позволило регулирани цени на електроенергията под себестойността и би разширило регулираните цени, така че да обхванат и малките и средните предприятия.

В допълнение към това действие за намаляване на цените на електроенергията, на 18 октомври Комисията предложи набор от мерки за **намаляване на цената на природния газ и за укрепване на солидарността между държавите членки**. Комисията предложи да се предоставят на ЕС правни инструменти за **съвместно закупуване на газ**, гарантиране на газовите потоци там, където това е необходимо, и повишаване на способността на ЕС да реагира бързо в случай на извънредна ситуация чрез определяне на **правила по подразбиране относно двустранните споразумения за солидарност** за онези държави членки, които все още не са ги сключили. За да се намалят цените на газа, ACER ще бъде натоварена със задачата да разработи **нов, допълващ базов сравнителен показател за покупките на ВПГ.** Освен това, за да се реагира на продължаващата енергийна криза, Комисията предлага да се въведе механизъм за ограничаване на цените чрез основната европейска борса за газ — TTF, който да бъде задействан при необходимост.

Комисията следи отблизо и обсъжда с държавите членки напредъка на **текущите оценки на адекватността, в които следва да се съдържа преглед на конкретните рискове за тази зима.** Тези оценки се основават на най-актуалните мерки и състоянието на генериращите източници през зимата, както и на действията, необходими за справяне с конкретните рискове. Действията следва да са съобразени изцяло с вътрешния пазар, тъй като трансграничната търговия е не само съществен елемент от вътрешния пазар, но и ключов елемент на европейската солидарност в областта на електроенергията и природния газ. По тази причина всяко необосновано ограничение може да застраши сигурността на електроснабдяването на държавите членки, регионите и ЕС.

2.1. Енергийни доставки

От началото на руското нашествие в Украйна насам Русия манипулира доставките на газ с цел подкопаване на солидарността и енергийната сигурност на ЕС. Като цяло 13 държави членки са пряко засегнати от частични или общи **намаления на доставките**[12], като **пет държави членки** (България, Полша, Литва, Латвия и Финландия) **вече не получават никакви доставки на газ** от Русия. **„Газпром“ постепенно намали газовите потоци** до нула до началото на септември по „Северен поток“ 1, а неотдавнашните инциденти, свързани със „Северен поток“ 1 и 2, бяха още един предупредителен сигнал към ЕС да укрепи сигурността на доставките и да повиши готовността за справяне при сценарии на прекъсване. Енергийната система на ЕС е стабилна, включително по отношение на хибридните заплахи. Освен сигурността на енергийните доставки обаче трябва да продължим работата по защитата на инфраструктурата от критично значение и киберсигурността. Непрекъснатите манипулации на **доставките на газ** за ЕС доведоха до значително намаляване на дела

[12] България, Полша, Германия, Финландия, Дания, Нидерландия, Италия, Франция, Австрия, Чехия, Словакия, Латвия и Литва, които сами решиха да спрат целия внос от Русия.

на Русия в нашия внос по газопроводи. Макар Руската федерация да е доставила 41 % от вносния природен газ в ЕС през 2021 г., **руският внос на газ по газопроводи е намалял на 9 % до септември 2022 г**.

С изпълнението на плана REPowerEU и външната енергийна стратегия на ЕС постоянният спад в доставките от Русия от началото на войната насам беше компенсиран от увеличаване на алтернативните доставки на газ благодарение на успешните усилия за контакти с нашите международни партньори. Между януари и юли доставките, които не са от Русия, чрез терминали за втечнен природен газ (ВПГ) се увеличиха с 19 млрд. куб. метра и 14 млрд. куб. метра по тръбопроводи. **Понастоящем ВПГ е ключов източник на доставки за ЕС и съставлява 32 % от общия нетен внос на газ.** Норвегия и САЩ са основните доставчици на ЕС.

Комисията също така реши да предприеме действия във връзка с основния елемент на подготвеността за зимата: **съхранението на газ.** В Регламента за съхранението на газ е определена цел за най-малко 80 % газ в хранилищата до ноември 2022 г. Днес **степента на запълване на газохранилищата в ЕС** беше над 91 % до средата на октомври, а 14 държави членки вече бяха надхвърлили 80 % към 5 октомври 2022 г. Всички държави членки спазват графиците си на запълване и Комисията продължава работата си по прилагането на Регламента, за да гарантира, че никоя от тях няма да срещне трудности при постигането на тези цели.

Електроснабдяването в ЕС също така беше засегнато от някои други смущения. Въпреки че от май до август 2022 г. ЕС произведе рекордни 12 % от електроенергията си от **слънчеви уредби** и 13 % от **вятърна енергия**, делът на **водноелектрическата енергия**[13] намаля от 14 % на 11 % в сравнение с предходните години поради свързаните с летните суши ниски нива на водите в няколко реки и язовира.

През 2020 г. **атомните** електроцентрали генерираха около 24,6 %[14] от общата електроенергия, произведена в ЕС. Въпреки това **ядрените мощности на ЕС остаряват и докато не се появят нови инвестиции, се очаква общото им производство временно да намалее до края на десетилетието**[15]. Сушите и високите температури доведоха до липса на охлаждаща вода за атомните електроцентрали и до ниски нива на водите, което затрудни производството и транспортирането на ядрени горива. Това доведе до по-ниско производство през 2022 г.

От март 2022 г. насам се наблюдава затягане и дори недостиг по отношение на някои **ключови нефтопродукти** (основно дизелово гориво, гориво за реактивни двигатели и мазут), **главно поради нарастващото потребление** и самосанкционирането от страна на операторите от ЕС в очакване на мерки в целия ЕС. Това беше утежнено през лятото от **инцидентите в някои нефтопреработвателни заводи в ЕС, както и от някои логистични трудности**, предизвикани от ниските нива на водите на река Рейн и река Дунав, които са ключови водни пътища за транспортиране на гориво. Това накара някои държави членки да **пуснат в обращение**

[13] В рамките на програма „Коперник“ услугата в областта на изменението на климата на „Коперник“ (C3S) предлага подкрепа за сектора за енергия от възобновяеми източници със специални продукти, насочени към производството в почти реално време на фотоволтаична, вятърна и водноелектрическа енергия (исторически, почти в реално време и в перспектива при различни сценарии).

[14] Последни данни на Евростат: Статистика за ядрената енергия — Statistics Explained (europa.eu)

[15] Очаква се до 2030 г. ядрената енергия да има дял от 16 % в брутното генериране на електроенергия (моделиране на пакета „Подготвени за цел 55“) и до 2050 г. дял от 15 % в генерирането на електроенергия (съобщението „Чиста планета за всички“ и Плана във връзка с целта в областта на климата).

запасите от нефт за извънредни ситуации, за да компенсират недостига на нефтопродукти. Комисията непрекъснато наблюдава развитието в тясно сътрудничество с държавите членки и Европейската група за координация в областта на нефта.

2.2. Диверсификация на енергийните доставки в ЕС

Като най-голям вносител на природен газ в света ЕС има дългосрочна стратегия за **диверсифициране на източниците и пътищата за внос на природен газ**. Това включва свързване на ЕС с нови източници на доставки, например чрез **Южния газов коридор**, и нови източници на ВПГ в Средиземноморския регион. Неотдавна се увеличиха усилията за диверсификация, например с **балтийския газопровод**, подкрепен от трансевропейската енергийна мрежа, чието откриване беше на 28 септември 2022 г. Балтийският газопровод засилва диверсификацията на доставките на газ в Централна и Източна Европа и балтийските държави, като открива нов маршрут за внос от Северно море към ЕС. Той ще позволи да се внасят до 10 млрд. куб. метра газ годишно от Норвегия за Полша, както и да се транспортират 3 млрд. куб. метра газ от Полша до Дания. Също неотдавна, на 1 октомври, беше открита и междусистемната връзка между Гърция и България, която е решаващ фактор в стратегията за диверсификация и устойчивост.

Изправени пред днешния натиск върху енергийните доставки, Комисията и държавите членки създадоха **енергийната платформа на ЕС** като **доброволен механизъм за координация в подкрепа на закупуването на газ, ВПГ и водород,** която има за цел да подпомогне диверсифицирането на доставките на газ. Енергийната платформа на ЕС се основава на три стълба: обединяване на потребностите от газ за съвместно закупуване, оптимизиране на използването на инфраструктурата в ЕС в подкрепа на промяната в моделите на потоците и координиране на контактите с международните партньори.

Чрез платформата се ускори **сключването на споразумения с надеждни и ползващи се с доверие партньори в областта на енергията** с цел диверсифициране и осигуряване на енергийните доставки на ЕС в краткосрочен и средносрочен план. На 15 юни 2022 г. в Кайро беше сключено тристранно споразумение между **ЕС, Египет и Израел** в подкрепа на износа на доставките на газ от Израел за ЕС през терминалите за ВПГ на Египет. На 18 юли 2022 г. **ЕС и Азербайджан** подписаха меморандум за разбирателство относно стратегическо партньорство в областта на енергетиката. С новия меморандум за разбирателство ще се подкрепи удвояването на пропускателната способност на Южния газов коридор до най-малко 20 милиарда кубични метра годишно, считано от 2027 г., в съответствие с плана REPowerEU, като същевременно ще продължат да се гарантират привлекателни и стабилни условия за доставките на природен газ за ЕС, което отразява дългосрочния характер на енергийното партньорство между ЕС и Азербайджан. Освен това ЕС засили диалога за увеличаване на доставките на газ със своите доверени партньори, включително САЩ, Норвегия и Алжир. ЕС също така засили обсъжданията с Канада за възможни доставки в средносрочен план.

В непосредствено **съседство** ЕС предприе смела и безпрецедентна стъпка в подкрепа на спешното синхронизиране на украинската и молдовската електроенергийна мрежа с континенталната европейска електроенергийна мрежа, като по този начин запази стабилността на електроенергийната мрежа и създаде условия за взаимноизгодна търговия с електроенергия.

Тъй като вложените ресурси от дружествата на пазара на газ са от ключово значение за успеха на този механизъм, Комисията също така **създава промишлена консултативна група**[16]. Тази група ще съветва Комисията относно практическото прилагане на съвместното закупуване и относно техническите спецификации за съвместно закупуване в съответствие с нуждите на сектора. Тя ще насочи вниманието си към договорености като съвместни тръжни процедури и създаване на съвместни предприятия за закупуване на газ.

Сътрудничеството с промишлеността вече води до резултати. Така например изпълнението на плана за действие REPowerEU относно **биометана** достигна важен етап с официалното даване на ход на **промишленото партньорство за биометан (ППБ)**. Планът за действие ще спомогне за постигането на годишно производство на устойчив биометан в ЕС в размер на 35 млрд. куб. метра до 2030 г. Промишленото партньорство за биометан ще подкрепи изпълнението на плана за действие чрез няколко работни групи, съставени от експерти от промишлеността, публичните органи от първичния сектор, академичните среди и гражданското общество.

Освен това в рамките на **Енергийната платформа бяха създадени пет регионални групи** с участието на Комисията, държавите членки и определените държави от Енергийната общност. Те ще създадат по-добро разбиране на потенциалните потребности от газ, което ще се използва за схемата за съвместно закупуване, след като бъде създадена.

Диверсификацията на маршрутите трябва да бъде придружена от диверсификация на енергийните източници, например чрез стимулиране на енергията от възобновяеми източници, ускоряване на навлизането на водород от възобновяеми източници, увеличаване на устойчиво развивания, намаляване на потреблението на изкопаеми горива в промишлените и транспортните сектори, където е трудно да се намалят емисиите на парникови газове, както и ускоряване на издаването на разрешения и иновациите.

Що се отнася до **използването на местни източници**, през 2021 г.[17] беше отбелязан рекорд от 36 GW новоинсталирани мощности за генериране на електрическа енергия от възобновяеми източници. С увеличаването на **енергията от възобновяеми източници през 2020 г. и 2019 г. ЕС замени съответно около 164,6 млн.т.н.е. и 155,6 млн.т.н.е. изкопаеми горива** в сравнение с равнището на използване на енергия от възобновяеми източници през 2005 г. Това съответства на икономии в размер на **43,5 милиарда евро** общо за ЕС от избягването на използването на изкопаеми горива през 2019 г. и **34,6 милиарда евро** през 2020 г.[18]. Икономиите на изкопаеми горива от използването на възобновяеми енергийни източници, които ще се увеличат значително, когато се постигне предложената цел за 45 % възобновяеми енергийни източници до 2030 г., ще позволят на ЕС да намалява постоянно до нула зависимостта от изкопаеми горива от Русия до 2027 г.

Разработените в сериозна степен политики на ЕС за внедряване на възобновяеми енергийни източници получиха значителен тласък след приемането на REPowerEU, което подпомага растежа на възобновяемите енергийни източници в значителна степен и във всички сектори на крайното потребление. Ранните признаци сочат, че **2022 г. ще**

[16] https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=bg&groupID=3865

[17] https://www.iea.org/news/renewable-power-is-set-to-break-another-global-record-in-2022-despite-headwinds-from-higher-costs-and-supply-chain-bottlenecks

[18] https://www.eurobserv-er.org/pdf/20th-annual-overview-barometer/

бъде рекордна година за европейския пазар на слънчеви фотоволтаични уредби с годишен ръст на внедряването на пазарите на най-големите държави — членки на ЕС, между 17 % и 26 %.[19]. Като цяло се очаква **делът на възобновяемите енергийни източници в производството на електроенергия да нарасне от 37 % през 2021 г.[20] на 69 % през 2030 г.**

С **Инструмента за ускоряване на навлизането на водорода**, предложен в плана за действие REPowerEU, Комисията предостави оценка на нуждите от инвестиции и допълнителните разходи със специално ударение върху заместването на използването на природен газ. В речта си за състоянието на Съюза пред Европейския парламент през септември председателят на Комисията обяви създаването на **Европейската водородна банка**. Водородната банка има за цел да промени пазара на водород от нишов към мащабен пазар чрез ускоряване на производството и използването на водород от възобновяеми източници и свързването им чрез координирано разработване на необходимите инфраструктури.

Що се отнася до приноса на **ядрената енергия** за сигурността на електроснабдяването през следващите години, държавите членки трябва своевременно да вземат решения относно инвестициите в дългосрочната експлоатация на съществуващите атомни електроцентрали и относно подходящите подобрения на безопасността и ефективността, включително по отношение на мерките за адаптиране към изменението на климата. Освен това, за да се спомогне за смекчаване на рисковете в някои държави членки[21] във връзка **със сигурността на доставките на руски ядрени горива и услуги, свързани с ядрения горивен цикъл,** както и на оборудване и технологии, Комисията и Агенцията за снабдяване към Евратом (ESA) увеличават усилията си в сътрудничество с държавите членки и техните органи, за да се гарантира наличието на алтернативни доставки на горива от ЕС и надеждни международни партньори.

2.3 Потребление на енергия

Подобряването на енергийната ефективност и намаляването на потреблението на енергия са от ключово значение за предпазване от потенциални прекъсвания на доставките и за свеждане до минимум на последиците от тях и разходите. Това често може да бъде най-евтиният, безопасен и чист начин за намаляване на зависимостта от вноса на изкопаеми горива от Русия, като същевременно допринася за намаляване на емисиите на парникови газове и замърсители на въздуха, което допринася за борбата с изменението на климата.

[19] Глобални пазарни прогнози за слънчевата енергия за периода 2022—2026 г. — SolarPower Europe
[20] Европейски преглед на електроенергията за 2022 г. | Ember (ember-climate.org)
[21] От 13 държави — членки на ЕС, които произвеждат ядрена енергия, четири държави членки са изцяло и една частично зависими от доставки на руско ядрено гориво. Някои от тези държави са особено уязвими, тъй като ядрената енергия представлява голям дял в производството на електроенергия (до 53,8 %), а зависимостта им от други руски енергийни доставки (газ, нефт) е значителна.

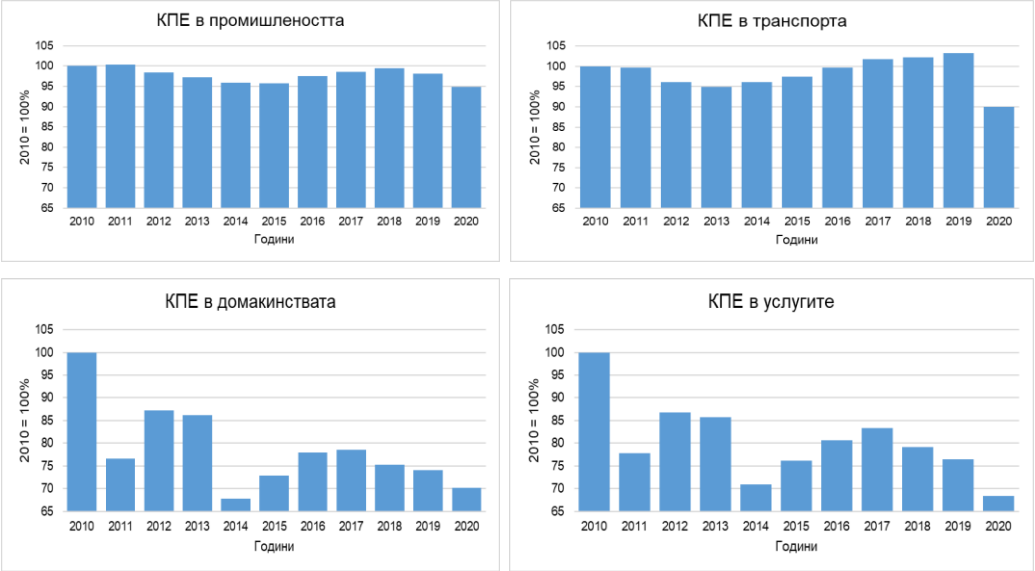

Фигура 2: Намаляване на крайното потребление на енергия в промишлеността, транспорта, домакинствата и услугите. Източник: Евростат, 2022 г.[22].

През май 2022 г. Комисията предложи набор от инициативи, като се започне с **„Плана на ЕС за икономия на енергия“**, за да се даде насока на държавите членки да разработят най-подходящите за тях мерки за намаляване на потреблението на енергия. Освен това през юли 2022 г. Комисията предложи **нов законодателен инструмент** и **европейски план за намаляване на потреблението на газ** с цел намаляване на потреблението на газ в Европа с 15 % до следващата пролет, а на 5 август 2022 г. Съветът прие Регламента за намаляване на потреблението на газ[23]. Понастоящем държавите членки прилагат мерки за намаляване на потреблението, които ще бъдат взети предвид при **актуализацията на националните планове за действие при извънредни ситуации, която трябва да бъде извършена в края на октомври 2022 г**.

В съответствие с целите на плана **REPowerEU** и пакета „**Да пестим газ за безпроблемна зима“ повечето държави членки са приели мерки за насърчаване на икономиите на енергия** в сградите, промишлеността и транспорта в краткосрочен план. Много от тях въведоха информационни кампании. **Няколко държави членки въведоха мерки за определяне на максимални температури на отопление и минимални температури на охлаждане** в конкретни категории сгради и препоръки за придвижване надолу на ограничението на скоростта по магистралите. Някои **държави членки приеха също така по-всеобхватни и структурни мерки**, които ще окажат въздействие още през предстоящия зимен сезон, **като укрепиха съществуващите разпоредби или като допълниха съществуващите схеми за подпомагане** за сградите, промишлеността и транспорта.

Освен това **Комисията предложи да се увеличи целта на ЕС за енергийната ефективност за 2030 г. на 13 % за набиране на частно финансиране за енергийна ефективност.** През 2023 г. тя ще даде ход на Европейска коалиция на високо равнище за финансиране в областта на енергийната ефективност с финансовия сектор.

[22] Графиките за домакинствата и услугите са коригирани, за да се вземат предвид климатичните условия. Корекционният коефициент за климатичните условия се получава, като измерените за всяка година отоплителни градусодни (HDD) се разделят на средните отоплителни градусодни за периода 1980—2004 г.

[23] https://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2022/08/05/council-adopts-regulation-on-reducing-gas-demand-by-15-this-winter/

С REPowerEU Комисията предложи също така да се **гарантира, че всички нови сгради са проектирани така, че да се оптимизира потенциалът им за генериране на енергия от слънцето,** като част от текущото преразглеждане на Директивата относно енергийните характеристики на сградите (ДЕХС). Това преразглеждане има за цел **пълна декарбонизация на европейския сграден фонд до 2050 г.**, минимални стандарти за енергийните характеристики, които да доведат до енергийноефективно саниране на сградите, увеличаване на процента на саниране до 2030 г., постепенно преустановяване на отоплението на основата на изкопаеми горива, както и максимизиране на потенциала за енергия от слънцето в сградите. Тези мерки ще бъдат важни за уязвимите домакинства, по-специално в настоящия контекст на високи цени на енергията.

Преразглеждането и актуализирането на съществуващите разпоредби за продуктите, свързани с енергията, представляват основната дейност по **работния план за екопроектиране и енергийно етикетиране[24], като приоритет са отоплителните и охладителните уреди.** Същевременно се извършва амбициозно преразглеждане на Директивата за екопроектирането[25].

2.4 Справедлив преход, финансова достъпност и устойчивост

Справедлив преход и финансова достъпност

Рамката на политиката за постигане на напредък по справедливия енергиен и климатичен преход е насочена към региони, сектори и предприятия с висок интензитет на емисиите на парникови газове или висока зависимост от добива на твърди изкопаеми горива. **Въглищата, торфът и нефтените шисти, както и регионите с висок въглероден интензитет, които са най-силно засегнати от прехода към неутралност по отношение на климата, могат да получат финансиране от механизма за справедлив преход.** Комисията има за цел да приеме всички териториални планове за справедлив преход до края на 2022 г. и подкрепя всички региони чрез Платформата за справедлив преход и инициативата за въгледобивните региони в преход. Препоръката на Съвета относно гарантирането на справедлив преход към неутралност по отношение на климата, приета на 16 юни 2022 г., предоставя допълнителна съвместна рамка за всеобхватни и съгласувани политики в областта на заетостта, уменията и социалните въпроси, за да се гарантира, че никой няма да бъде изоставен, в съответствие с Европейския стълб на социалните права.

Въздействието на високите и нестабилни цени на енергията върху потребителите, МСП и промишлеността във всички държави — членки на ЕС, **е твърде обезпокоително**. Между 2019 г. и 2022 г. средно за държавите — членки на ЕС, делът на разходите за енергия[26] се е увеличил с повече от една трета, като в някои държави този дял почти се е удвоил[27]. **Съществува риск по-голяма група** домакинства да не са в състояние да плащат сметките си за енергия, което засяга не само домакинствата с ниски доходи, но и домакинствата с по-ниски средни доходи и потенциално не само тези групи в някои държави членки. Това създава риск от влошаване на положението на енергийна бедност, при което през 2020 г. 35 милиона граждани на ЕС

[24] C/2022/2026, ОВ C 182, 4.5.2022 г., стр. 1—12
[25] https://environment.ec.europa.eu/publications/proposal-ecodesign-sustainable-products-regulation_en
[26] Това не включва разходите за транспортни горива.
[27] Европейска комисия (предстоящо) — Доклад относно енергийните цени и разходи през 2022 г.

(приблизително 8 % от населението на ЕС) не са били в състояние да поддържат домовете си достатъчно топли. Поради това стана още по-наложително държавите членки да се справят както с непосредствените причини, така и с първопричините за енергийната бедност, чрез съчетаване на целенасочени спешни мерки с по-дългосрочни действия, като например мерки за енергийна ефективност, и намаляване на евентуалните отрицателни последици от политиката в областта на климата и енергетиката. През май 2022 г. Комисията създаде Координационна група[28] по въпросите на енергийната бедност и уязвимите потребители, която ще помага на държавите членки да обменят опит за справяне с енергийната бедност.

От друга страна, високите цени на енергията оказват неравномерно въздействие върху предприятията и промишлеността, освен върху домакинствата, като създават значителни проблеми с финансовата достъпност на енергията за някои предприятия и сектори. В съответствие с REPowerEU изменението на **Временната рамка за мерки за държавна помощ при кризи** се отнася до възможността за предоставяне на помощ за преминаване към друго гориво. По-специално обхватът на Временната рамка при кризи е разширен, за да обхване мерки, които ускоряват внедряването на енергия от възобновяеми източници и улесняват декарбонизацията на промишлените процеси. Последното означава, че държавите членки могат да подкрепят инвестиции в промишлеността с цел постепенно преустановяване на използването на изкопаеми горива и създаване на по-малко променяща се стопанска среда чрез електрификация, енергийна ефективност и преминаване към използване на възобновяеми енергийни източници и водород от електролиза.

Държавите членки въведоха широк спектър от **мерки за подкрепа**, включително мерки, основани на набора от мерки за цените на енергията. Наред с другото, държавите членки предоставиха пряко подпомагане на доходите, намаления на данъци, такси и отстъпки върху сметките на потребителите за енергия, както и мерки за подпомагане на енергийната ефективност и производството на енергия от възобновяеми източници на място. Осен това държавите членки предприеха намеса по отношение на цените на дребно на електроенергията и газа. Като част от съобщението относно REPowerEU от март 2022 г.[29] **Комисията предостави насоки относно прилагането на държавна намеса при определянето на цените** за електроснабдяване, като гарантира, че това е от полза за потребителите по време на настоящата криза и засилва конкуренцията в полза на потребителите в дългосрочен план. Освен това, както е посочено в съобщението „Краткосрочна намеса на енергийния пазар и дългосрочни подобрения на структурата на пазара на електроенергия“, Комисията представи законодателство, което да позволява регулиране на цените на дребно за МСП и домакинствата под себестойността. По този въпрос беше постигнато политическо съгласие на извънредното заседание на Съвета по енергетика на 30 септември.

Що се отнася до **международния ангажимент и контакти**, ЕС постигна значителен напредък в изпълнението на Глобалния ангажимент за метана и партньорството за справедлив енергиен преход с Южна Африка като последващо действие във връзка със съобщенията, направени на 26-ата конференция на страните по РКООНИК (COP26).

[28] https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=bg&groupID=3849
[29] COM(2022) 108 final.

Устойчивост

По-нататъшното **намаляване на замърсяването на въздуха** е наложително, за да се постигне амбицията, заложена в Плана за действие за нулево замърсяване, и да се реагира на продължаващия голям брой случаи на преждевременна смърт, свързани със замърсяването на въздуха. **REPowerEU,** както и актуализацията на националните планове в областта на енергетиката и климата **предоставят възможност за допълнително намаляване на емисиите на замърсители на въздуха**, когато се предлагат подобрения в енергийната ефективност и чрез преминаване към негорими възобновяеми енергийни източници, по-специално слънчева и вятърна енергия. Същевременно диверсифицирането на доставките и енергийните източници, макар и само временно, води до рискове, свързани с повишената зависимост от въглища и биоенергия, което би довело до по-голямо замърсяване на въздуха.

Общото въздействие върху качеството на въздуха вероятно ще се различава в географско отношение и това ще бъде разгледано в **третия обзор на мерките за чистота на въздуха**[30] като част от по-широкия **доклад в рамките на плана за мониторинга и перспективите за нулево замърсяване**. Този анализ може да помогне на държавите членки при избора им при прилагането, за да се избегне подкопаване на дългосрочните цели в областта на общественото здраве заради краткосрочните нужди.

Добре напредва работата по преразглеждането на **директивите относно качеството на атмосферния въздух**, за да се приведат европейските стандарти за качество на въздуха в по-тясно съответствие с преразгледаните насоки за качеството на въздуха, приети от Световната здравна организация през 2021 г., като се очаква до края на годината да бъде прието законодателно предложение. Това ще доведе до допълнителни подобрения в качеството на въздуха навсякъде в ЕС и ще направи по-необходима от всякога тясната координация между областите на политиката, за да се гарантира, че различните политики се подсилват взаимно.

Въпреки че преминаването от технологии с парни турбини към генериране на електрическа енергия от възобновяеми източници като слънчева и вятърна енергия ще намали общото потребление на прясна вода, ще бъдат необходими допълнителни количества прясна вода поради засиленото разгръщане на производството на водород от възобновяеми източници, особено на местно равнище. Поради това, когато се разглежда местоположението за разгръщане на допълнителни мощности с електролизьори, е важно да се спазва Рамковата директива за водите.

3. НАПРЕДЪК ПО ОТНОШЕНИЕ НА ЕНЕРГИЙНИЯ СЪЮЗ — ПРЕГЛЕД НА ВСИЧКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ПОЛИТИКАТА В ОБЛАСТТА НА ЕНЕРГЕТИКАТА И КЛИМАТА

3.1. Декарбонизация и емисии на парникови газове

В последните доклади на Междуправителствения комитет по изменението на климата (МКИК) се потвърждава, че трябва да се предприемат бързи и трансформиращи действия на световно равнище, за да се постигнат целите на Парижкото споразумение и да се избегне опасно изменение на климата. ЕС се ангажира твърдо да ограничи глобалното затопляне и определя конкретни политики в съответствие с целите за 2030 г. и целта за неутралност по отношение на климата до 2050 г. ЕС също така

[30] Предстои да бъде приет до края на 2022 г.

въведе механизми за финансиране, за да гарантира устойчив, социално справедлив и икономически ефективен преход, както и амбициозна стратегия за адаптиране към изменението на климата.

ЕС значително преизпълни целта си за **намаляване на емисиите на парникови газове (**ПГ) с 20 % до 2020 г. в сравнение с 1990 г[31]. Общите емисии на ПГ[32], като се изключат земеползването, промените в земеползването и горското стопанство, а се включи международното въздухоплаване, са намалели с 32 % в ЕС в сравнение с базовата 1990 г.: намаление с 1,55 милиарда тона еквивалент на CO_2 до 2020 г. Предварителните оценки обаче показват, че се очаква емисиите на ПГ в ЕС[33] да се увеличат през 2021 г. в сравнение с изключително ниското им равнище през 2020 г.[34], тъй като икономиката се възстановява от пандемията, а изключително високите цени на газа доведоха до временно преминаване от газ на въглища.

Напредъкът по отношение на действията на европейско равнище в областта на климата

ЕС постигна значителен напредък в изпълнението на **Европейския зелен пакт**. През юли 2021 г. Комисията предложи **всеобхватен пакет от законодателни актове в областта на климата и енергетиката (**допълнително подсилен от последно представения план **REPowerEU),** който в момента се договаря от Европейския парламент и Съвета, за да се гарантира, че рамката на политиката на ЕС е подходяща за увеличената цел на ЕС в областта на климата до 2030 г. През 2022 г. беше определен **Европейският научен консултативен съвет по изменението на климата**, който да предоставя независими научни консултации относно мерките и целта на ЕС в областта на климата. Освен това Комисията прие **насоки относно климатичната устойчивост** и актуализира **инструментите си за по-добро регулиране**, за да гарантира, че възприема същия подход, когато оценява дали проектите за мерки са в съответствие с неутралността по отношение на климата и напредъка по отношение на адаптирането, както е посочено в Европейския закон за климата.

През 2022 г. ЕС засили и политическите си действия в ключови сектори със законодателно предложение за нов **Регламент за флуорсъдържащите парникови газове** с цел постигане на допълнителни кумулативни намаления на емисиите до 2050 г. До края на 2022 г. се очаква допълнително законодателно предложение за укрепване на стандартите за емисиите на **CO_2 от тежкотоварни превозни средства**.

Енергия от възобновяеми източници

През 2020 г. **ЕС достигна дял от 22,1 % на възобновяемите енергийни източници (ВЕИ) в брутното крайно потребление на енергия, което надвишава целевото**

[31] https://unfccc.int/sites/default/files/resource/European%20Union-BR4_C_2019_8832_and_SWD_2019_432_2.pdf

[32] В рамките на програмата „Коперник“ услугата за мониторинг на атмосферата на „Коперник“ (CAMS) предоставя данни и продукти за мониторинг на емисиите в почти реално време, подпомагайки оценката на намаляването на емисиите и напредъка към постигането на целта във връзка с регламентите на ЕС и международните правно обвързващи инструменти на политиката (Парижкото споразумение).

[33] Приблизителните оценки за емисиите на ПГ за 2021 г. ще бъдат публикувани от ЕАОС в края на октомври 2022 г. и отчетени в Доклада на ЕАОС „Тенденции и прогнози в Европа през 2022 г.“ и в Доклада за напредъка на действията в областта на климата.

[34] Както е посочено в Доклада на ЕС за инвентаризацията на ПГ за 2022 г., представен на РКООНИК. Предварителните данни ще бъдат предоставени заедно с Доклада за напредъка на действията в областта на климата за 2022 г., който ще бъде публикуван до края на октомври 2022 г.

равнище от 20 %, определено за 2020 г[35]. Общият дял на възобновяемите енергийни източници (ВЕИ) се е увеличил с 2,2 процентни пункта от 2019 г. до 2020 г., което беше улеснено от по-ниското потребление на енергия поради пандемията от COVID-19. През 2020 г. дяловете на ВЕИ в отделните държави членки се различават значително. Най-голям дял през 2020 г. е постигнала Швеция (60,1 %), следвана от Финландия (43,8 %) и Латвия (42,1 %). Като се имат предвид внедряването на национално равнище и съобщените понастоящем статистически прехвърляния, всички държави членки, с изключение на Франция, са постигнали своята национална цел за 2020 г[36]. Белгия, Ирландия, Люксембург, Нидерландия и Словения са използвали статистически прехвърляния, за да постигнат целта си за ВЕИ, определена в Директивата за възобновяемите енергийни източници.

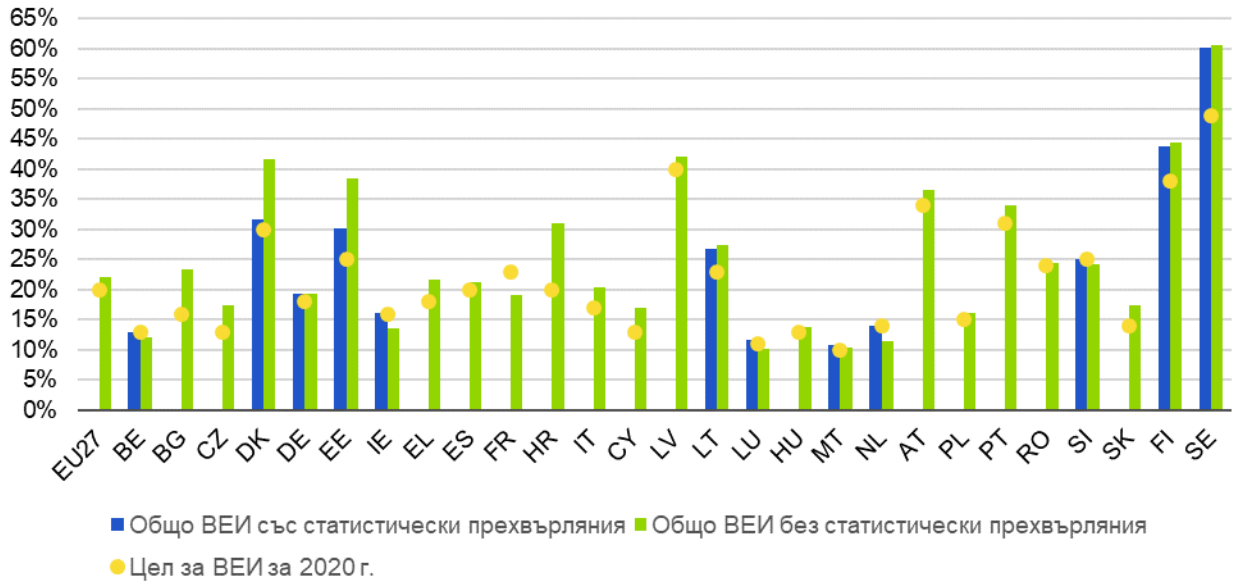

Фигура 3: Общ дял на ВЕИ със и без статистически прехвърляния спрямо целите за ВЕИ за 2020 г. Източник: Евростат SHARES; Директива за енергията от възобновяеми източници I

С принос от 37,5 % през 2020 г. относителният дял на възобновяемите енергийни източници е най-голям в **електроенергийния** сектор. През 2020 г. делът на възобновяемите енергийни източници в сектора на **отоплението и охлаждането** достигна 23,1 %. За **транспортния** сектор дяловете са относително по-ниски, като през 2020 г. достигнаха 10,2 %. **Биоенергията** през 2020 г. продължава да бъде основният източник на енергия от възобновяеми източници в ЕС с дял от 58,1 % от общото количество. В Европа биоенергията продължава да бъде до голяма степен основният възобновяем енергиен източник (около 60 %). С оглед на намаляването на поглътителите на въглерод и необходимостта от опазване на биологичното разнообразие в предложението на Комисията за преразглеждане на Директивата за енергията от възобновяеми източници в пакета „Подготвени за цел 55“ се засилват критериите за устойчивост за използването на биомаса за производство на енергия и се включва задължението в своите схеми за подпомагане държавите членки да прилагат принципа на каскадно използване.

[35] С Директива 2009/28/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2009 г. за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници.

[36] Франция е достигнала 19,1 %, като не е постигнала целта си с 3,9 % процентни пункта.

Понастоящем в Съвета и в Европейския парламент се обсъжда предложението за **повишаване на общата амбиция за ВЕИ до 45 %** и за **ускоряване на процедурите за издаване на разрешения**. Бързото приемане като част от преразглеждането на ДЕВИ II ще бъде ключов елемент за насърчаване на по-нататъшното внедряване на енергия от възобновяеми източници. За да се постигне новата, по-висока цел от 45 %, предложена от REPowerEU, ще бъде необходимо рязко увеличаване на внедряването на енергия от възобновяеми източници, с което средното годишно увеличение през последното десетилетие ще нарасне почти три пъти. По отношение на декарбонизацията на транспорта[37] биогоривата от ново поколение могат да допринесат по устойчив начин за постигането на тази цел заедно с възобновяемите горива от небиологичен произход. **В ДЕВИ II е определена цел от 3,5 % за 2030 г. за дела на биогоривата от ново поколение.** От 2016 г. насам производството на ЕС се е увеличило повече от два пъти до 1224 хил.т.н.е. през 2020 г. Освен това при преразглеждането на ДЕВИ II беше предложена и цел от 2,6 % за възобновяемите горива с небиологичен произход през 2030 г.

Що се отнася до транспорта, в Стратегията за устойчива и интелигентна мобилност се полагат основите за това как транспортната система на ЕС може да постигне своята екологична трансформация. Бяха изпълнени няколко действия от Стратегията — Комисията предложи насърчаване на производството и навлизането на устойчиви авиационни и морски горива чрез инициативите **FuelEU Maritime** и **ReFuelEU Aviation** и нарастване на внедряването и използването на възобновяеми и нисковъглеродни горива и свързаната с тях инфраструктура чрез Регламента за инфраструктурата за алтернативни горива.

Спешното и пълно транспониране на Директивата за енергията от възобновяеми източници от 2018 г. (ДЕВИ II) е от ключово значение за успеха на енергийния преход, тъй като тя полага основите за по-широко разгръщане на ВЕИ. В момента Комисията проверява транспонирането и е започнала производства за установяване на неизпълнение на задължения срещу всички държави членки, които са на различни етапи.

3.2. Енергийна ефективност

Като се има предвид безпрецедентната ситуация с COVID-19, **ЕС постигна целите за 2020 г. както за потреблението на енергията от първични източници, така и за крайното потребление на енергия**. Първичното потребление на енергия в ЕС възлиза на 1236 млн.т.н.е., което е с 5,8 % по-малко от целта за 2020 г. Потреблението на енергията от първични източници намаля за трета поредна година и беше с 8,7 % по-ниско, отколкото през 2019 г., достигайки 907 млн.т.н.е. Крайното потребление на енергия е с 5,4 % по-ниско от целта за 2020 г., като намалението е с 8 % в сравнение с крайното потребление на енергия през 2019 г. Това е втора поредна година на спад след шест години непрекъснато нарастване. По отношение на потреблението на енергия от първични източници всички държави членки постигнаха своя национален принос за 2020 г., като изключение правят Белгия, България и Полша. По отношение на крайното потребление на енергия Белгия, България, Германия, Литва, Австрия и Швеция не постигнаха своя национален принос.

[37] Суровини, включени в приложение IX към Директивата за енергията от възобновяеми източници.

Що се отнася до член 7 от Директивата за енергийната ефективност, кумулативните икономии на енергия за периода 2014—2020 г., осигурени от 24 държави членки, възлизат на 197,5 млн.т.н.е., което се равнява на 103 % от сбора от задълженията за кумулативни икономии на енергия при крайното потребление за периода 2014—2020 г. (191,7 млн.т.н.е.), както и на 97,5 % (от 202,5 млн.т н.е.) за 27 държави членки. В зависимост от крайните постижения на трите липсващи държави членки сумата на кумулативните икономии, изисквани за 27-те държави членки, може да бъде постигната. От 24-те държави членки, които са представили пълни данни относно крайното си постижение, 14 държави членки са изпълнили задължението си за икономии на енергия, а десет държави членки не са изпълнили задължението си за икономии на енергия.

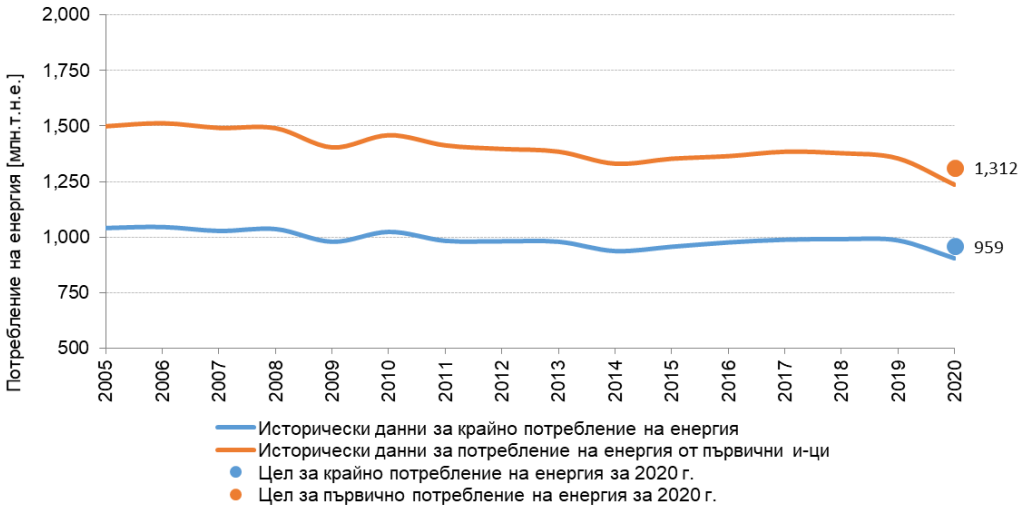

Фигура 4. Развитие на крайното потребление и потреблението на енергия от първични източници в ЕС от 2005 г. до 2020 г. (точките представляват целите на ЕС за енергийна ефективност за 2020 г.). Източник: Евростат, JRC, 2022 г.

Потреблението на енергия през 2020 г. несъмнено беше повлияно от пандемията от COVID-19. Тази извънредна ситуация доведе до леко нарастване на потреблението на енергия в жилищния сектор поради увеличаването на времето, прекарано от хората у дома (ограниченията на свободата на движение, работата от разстояние), и намаляване на потреблението на енергия в секторите на транспорта, промишлеността и услугите. Най-подчертано намаляване на потреблението беше отбелязано в транспортния сектор в резултат на резкия спад в дейността главно поради ограниченията за пътуване по време на пандемията от Covid-19.

През периода 2005—2020 г. потреблението на енергия в ЕС е следвало обща низходяща тенденция, както е показано на фигура 4**.** Намаляването на потреблението на енергия беше придружено от общ спад в енергийната интензивност и потреблението на енергия на глава от населението, което отразява възможно повишаване на конкурентоспособността.

Що се отнася до напредъка към постигането на целите за 2030 г., потреблението на енергия от първични източници в ЕС беше със 7,2 % над (а крайното потребление на енергия — с 9,6 % над) целевите нива за потребление на енергия за 2030 г. Това представлява намаление с **32,5 % в сравнение с отправния базов сценарий от 2007** г. Въпреки това са необходими много повече усилия, ако искаме да постигнем

структурно намаляване на потреблението на енергия и да изпълним новата цел от 13 %, предложена в REPowerEU.

Сгради и продукти

Вече са изпълнени или са значително напреднали няколко действия в рамките на плана за действие „Вълна на саниране“ с минимална **цел удвояване на годишния процент на саниране на сградите до 2030 г.** и насърчаване на по-задълбочено енергийно саниране.

Държавите членки представиха своите **национални дългосрочни стратегии за саниране** с конкретни политически мерки за по-лесен достъп до финансиране, насърчаване на инструменти за консултиране, като например обслужване на едно гише, борба с енергийната бедност, подобряване на енергийните характеристики на обществените сгради и по-добра информация[38]. От началото на 2021 г. **„почти нулевото потребление на енергия“ се превърна в официална норма за новите сгради в ЕС.**

С официалното публикуване на съобщението **„Нов европейски Баухаус“[39]** беше отбелязан преходът между етапа на съвместното проектиране и представянето на инициативата „Баухаус“ и бяха въведени дейности, които допълнително ще подкрепят нейните цели. Един от ключовите инструменти е **лабораторията на Новия европейски Баухаус**, която има за цел да свърже хората, за да работят по конкретни и реални проекти. От април 2022 г. насам по тази рамка вече са започнали осем мерки, включително **стратегията за етикетиране на Новия европейски Баухаус**, схемите за финансиране, образование и регулиране.

Екопроектирането и енергийното етикетиране осигуряват жизненоважен и нарастващ принос за целите на Европейския зелен пакт и на пакета „Подготвени за цел 55“, както и за потребителите, изправени пред високите цени на енергията, чиито сметки в противен случай биха били много по-високи. **Общите прогнозни икономии на енергия, реализирани чрез всички мерки за екопроектиране и енергийно етикетиране, възлизат на 1037 TWh/година (или 89 млн.т.н.е./година) през 2020 г., което съответства на 7,2 % от общото потребление на енергия от първични източници в ЕС през 2020 г.** В сравнение с прогнозата за 2020 г., публикувана в последното издание на доклада за отчитане на въздействието на екопроектирането[40] (60 милиарда евро), се очаква намалението на потребителските разходи грубо да се е удвоило през 2021 г. (достигайки над 120 милиарда евро), като може да бъде дори още по-значително през 2022 г[41]. На 30 март 2022 г. Комисията прие актуализиран работен план за екопроектиране и енергийно етикетиране на продукти, свързани с енергопотреблението[42], чието изпълнение представлява значителен потенциал за икономии през следващите години.

[38] С оглед на обмена на най-добри практики между държавите членки Комисията изготви работен документ на службите на Комисията (SWD), в който се анализират националните дългосрочни стратегии за саниране в държавите членки.
https://energy.ec.europa.eu/system/files/2021-12/swd-on-national-long-term-renovation-strategies.pdf

[39] https://new-european-bauhaus.europa.eu/about/about-initiative_en

[40] https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/568cac02-5191-11ec-91ac-01aa75ed71a1/language-en

[41] Вж. раздел 6 от SWD/2022/0101 final

[42] C/2022/2026, ОВ C 182, 4.5.2022 г., стр. 1—12

3.3. Енергийна сигурност

Въпреки извънредните предизвикателства сигурността на енергийните доставки в Европа беше стабилна благодарение на устойчивостта на съществуващата рамка, засилената готовност въз основа на дух на солидарност между държавите членки, бързата подкрепа на политиката през последната година и тесните контакти с нашите международни партньори. Регламентът за трансевропейската енергийна мрежа (TEN-E) допринесе значително за тази стабилна сигурност на доставките чрез свързване на енергийните системи на държавите членки посредством проекти от общ интерес.

ЕС се **подготвя за различни възможни сценарии на прекъсване**, като прави цялостен преглед на готовността и въвежда мерки на национално равнище и на равнището на ЕС за укрепване на готовността и сигурността на енергийните доставки. В тези трудни времена **регионалното сътрудничество и солидарност ще продължат да бъдат от съществено значение, за да се гарантира устойчивостта на ЕС** и да е сигурно, че потоците и достъпът до хранилища през границите продължават да бъдат възможни във всички ситуации. Във връзка с това съгласно Регламента за TEN-E групите на високо равнище координират стратегически и следят за съвместното изпълнение на трансгранични проекти от общ интерес.

Секторните **европейски координационни групи** (за електроенергия, газ и нефт) заседаваха редовно и имаха ключова роля за наблюдението на сигурността на доставките, обмена на информация и координацията на мерките, за да бъдат готови за всички възможни сценарии.

Що се отнася до прилагането на **правилата за сигурност на доставките на газ**[43], всички държави членки са въвели национални планове за действие при извънредни ситуации с цел предотвратяване или намаляване на последиците от прекъсвания на доставките на газ. Държавите членки постигнаха напредък в сключването на двустранни споразумения за солидарност. В електроенергийния сектор в резултат на прилагането на **Регламента за готовност за справяне с рискове**[44] беше изготвен първият набор от национални планове за готовност за справяне с рисковете. Що се отнася до сигурността на **доставките на нефт**[45], 18 държави членки (включително две държави членки, които не членуват в Международната агенция по енергетика) участваха в колективни действия, започнати от Агенцията на 1 март и 1 април, за осигуряване на запаси от нефт за извънредни ситуации. През юни Комисията издаде препоръка[46] към държавите членки да не попълват запасите за извънредни ситуации до нивото, изисквано от Директивата за запасите от нефт, поне до 1 ноември, за да се избегне допълнително натоварване на пазара на нефт.

Бъдещата енергийна система ще изисква повече инструменти за гъвкавост, като например реакция от страната на потреблението или акумулиране на енергия. Комисията работи по набелязването на ключови действия на ЕС в подкрепа на

[43] Регламент (ЕС) 2017/1938 на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2017 г. относно мерките за гарантиране на сигурността на доставките на газ и за отмяна на Регламент (ЕС) № 994/2010.

[44] Регламент (ЕС) 2019/941 на Европейския парламент и на Съвета от 5 юни 2019 г. за готовност за справяне с рискове в електроенергийния сектор.

[45] Директива 2009/119/ЕО на Съвета от 14 септември 2009 г. за налагане на задължение на държавите членки да поддържат минимални запаси от суров нефт и/или нефтопродукти.

[46] Препоръка (ЕС) 2022/867 на Комисията от 1 юни 2022 г. относно пускането в обращение на запаси от нефт за извънредни ситуации от държавите членки след нахлуването в Украйна (ОВ L 151, стр. 72).

разработването на съобразено с бъдещето **акумулиране на енергия** като ключов инструмент за гъвкавост.

Като последващо действие във връзка с проучването[47], публикувано през октомври 2021 г., Комисията следи отблизо потенциалните затруднения във **веригите на доставки на суровини** за енергийни технологии, които са от критично значение за енергийната сигурност и прехода към чиста енергия.

3.4. Вътрешен енергиен пазар

На фона на драстично нарастващите цени на енергията Европейската комисия възложи на **Агенцията на Европейския съюз за сътрудничество между регулаторите на енергия (ACER)** да оцени **ползите и недостатъците на настоящата структура на пазара на едро на електроенергия в ЕС**. През април 2022 г.[48] **ACER заключи, че настоящата енергийна криза по същество представлява сътресение за цените на газа,** което оказва въздействие и върху цените на електроенергията.

Освен това ACER заключи, че през последното десетилетие **трансграничната търговия и значителните усилия, положени за по-нататъшно интегриране на пазарите на електроенергия в Европа, са донесли значителни ползи за потребителите**. Те се оценяват на около 34 милиарда евро годишно, като осигуряват възможност за трансгранична търговия между държавите членки и подобряват сигурността на енергоснабдяването в по-голям географски район. В доклада на ACER се подчертава, че тези ползи са се реализирали дори в настоящата криза, когато интегрираният пазар помогна на ЕС да избегне ограничаване на електроенергията или прекъсване на електроснабдяването в някои региони.

Свързването на пазарите, което означава електроенергията и преносната способност на междусистемните връзки да могат лесно да се търгуват на обща търговска платформа на ЕС, се подобри допълнително както на пазарите за ден напред, така и на пазарите в рамките на деня. Свързването на пазарите за ден напред беше успешно разширено през всички граници между държавите — членки на ЕС. За да оптимизира допълнително използването на междусистемните връзки, Комисията работи за разширяване на свързването на пазарите към Енергийната общност.

На фона на драстично повишените цени на електроенергията Комисията публикува съобщение „**Краткосрочна намеса на енергийния пазар и дългосрочни подобрения на структурата на пазара на електроенергия**“[49]. Като признава, че може да има възможност за по-нататъшно оптимизиране на функционирането на структурата на пазара на електроенергия, Комисията започна процес на оценка на въздействието и обсъжда възможни подобрения с държавите членки. Необходимо е да се развият по-устойчиви и ефективни дългосрочни пазари, както за да се стимулира енергийният преход, така и за да се защитят по-добре потребителите и малките предприятия от нестабилността на цените. Този процес ще се използва и за оценка на рамката REMIT[50] с цел по-ефективно намаляване на рисковете от пазарна злоупотреба чрез подобряване на прозрачността и качеството на пазарните данни и осигуряване на по-добро правоприлагане в случаите на нарушаване на правилата.

[47] Проучване относно устойчивостта на критичните вериги на доставки за енергийна сигурност и преход към чиста енергия по време на кризата с COVID-19 и след нея, ISBN 978-92-76-38453-3.

[48] https://www.acer.europa.eu/events-and-engagement/news/press-release-acer-publishes-its-final-assessment-eu-wholesale

[49] COM(2022) 236 final от 18 май 2022 г.

[50] Регламент (ЕС) № 1227/2011 относно интегритета и прозрачността на пазара за търговия на едро с енергия.

Усилията за оптимизиране на функционирането на структурата на пазара на електроенергия не следва да забавят усилията за прилагане на съществуващата рамка[51]. Това включва подобряване на правата на потребителите; работа за постигане на целта през 2025 г. поне 70 % от преносната способност на междусистемните връзки да бъдат на разположение за търговия; структуриране на пазара така, че да дава правилните сигнали за това къде са необходими инвестиции; установяване и премахване на регулаторните изкривявания и неефективността на пазара и насърчаване на реакцията от страната на потреблението, както и акумулирането.

За да се намали необходимостта от механизми за осигуряване на преносна/пропускателна способност, е необходимо да се използва по-добре огромният потенциал на гъвкавостта от страната на потреблението. Поради това Комисията призова ACER да извърши подготвителна работа за разработването на **мрежов кодекс относно гъвкавостта от страната на потреблението**.

В настоящата геополитическа ситуация **ликвидният и конкурентно организиран вътрешен пазар на газ изпълнява важна роля за привличането на газ в Европа**. В наши дни наблюдаваме и газови потоци при максимална пропускателна способност от Западна към Източна Европа, което показва, че ценовите сигнали и все по-взаимосвързаните пазари на газ, които Европа е развила през последното десетилетие, помагат за разпределението на доставките на газ там, където е най-необходимо.

3.5. Научни изследвания, иновации и конкурентоспособност

ЕС е изправен пред технологични и **нетехнологични предизвикателства, свързани с високите цени на енергията, прекъсванията във веригата на доставки на суровини от критично значение, натоварването на природните ресурси (например земята и водите) и недостига на умения**. Тъй като половината от 30-те суровини от критично значение, изброени от ЕС, се внасят в количества над 80 % от обема, покачващите се цени[52] засягат конкурентоспособността на технологиите за чиста енергия. Над 70 % от предприятията в ЕС, участващи в производството на оборудването, са се сблъскали с недостиг на материали през 2022 г., като през същата година 30 % са изпитали и недостиг на работна ръка. Тези тенденции показват нарастващия риск от прекъсвания във веригата на доставки на чиста енергия.

За да стане **секторът на чистата енергия в ЕС по-конкурентоспособен**, ЕС ще трябва да постигне сигурност на доставките и да изгради стратегически резерви там, където доставките са изложени на риск. Поради тази причина Комисията обяви Европейски законодателен акт за суровините от критично значение[53], с който ще се определят и стратегически проекти по цялата верига на доставки (добив, рафиниране, преработка и рециклиране) и ще се гарантира, че тези проекти привличат частни и публични инвестиции.

Намаляването на зависимостта на ЕС от суровини, полагането на повече усилия в областта на кръговата икономика и преодоляването на недостига на квалифицирана работна сила ще оформят по-устойчивата, независима, сигурна и финансово достъпна енергийна система, необходима за изпълнението на плана REPowerEU. Като се има предвид, че за около половината от очакваните до 2050 г. намаления на емисиите на

[51] По-специално Регламент (ЕС) 2019/943 и Директива (ЕС) 2019/944.
[52] Цените на лития и кобалта се увеличиха повече от два пъти през 2021 г.
[53] Както беше обявен в речта за състоянието на Съюза през 2022 г. от 14 септември 2022 г.

парникови газове са необходими технологии, които все още не са готови за пазара[54], **дейностите в областта на научните изследвания и иновациите (НИИ)** са от решаващо значение за постигането на целите на Европейския зелен пакт.

ЕС е начело на научните изследвания в областта на чистата енергия. Необходими са обаче **повече публични и частни инвестиции в научни изследвания и иновации**, както и дейности за разрастване и внедряване. През 2022 г. ЕС потвърди **водещата си позиция в НИИ в сектора на вятърната енергия в световен мащаб**, както и позицията си като един от най-големите пазари на **фотоволтаични уредби**, където в няколко сегмента на веригата за създаване на стойност конкуренцията продължава да бъде изключително силна. Освен това ЕС се намира на кръстопът по отношение на няколко технологии. Например в сектора на **термопомпите** ще трябва да се ускори и без това бързо разрастващото се внедряване, а доставчиците от ЕС ще трябва да увеличат производството. Що се отнася до **акумулаторните батерии**, въпреки инициативите, които са в ход[55], липсата на местни суровини и на производство на авангардни материали в ЕС представлява предизвикателство за конкурентоспособността на ЕС. Въпреки че ЕС може да разчита на силния си всеобхватен подход за привличане на търсенето и предлагането, покачването на цените на електроенергията и зависимостта от суровини от критично значение са основни предизвикателства и за **производството на водород чрез електролиза** в ЕС.

Наличието на **по-силна екосистема на НИИ**, подкрепена от програмите на ЕС за финансиране, **засиленото сътрудничество** между държавите членки и непрекъснатото **наблюдение на националните дейности в областта на НИИ** са от решаващо значение, за да се определи успешен път за НИИ, да се преодолее разминаването между научните изследвания и иновациите и навлизането на пазара, да се използват възможностите на технологиите на ЕС за чиста енергия и да се засили конкурентоспособността на ЕС.

4. ФИНАНСИРАНЕ ОТ ЕС ЗА REPOWEREU, УСКОРЯВАНЕ НА ПРЕХОДА КЪМ ЧИСТА ЕНЕРГИЯ И ЕВРОПЕЙСКИЯ ЗЕЛЕН ПАКТ

4.1. Основни нужди от инвестиции и налично финансиране от ЕС за REPowerEU

Според **анализа на Комисията на нуждите от инвестиции**[56] за реализирането на пълния потенциал за намаляване на зависимостта от вноса на руски изкопаеми горива до нула ще са необходими 300 милиарда евро от настоящия момент до 2030 г. Тези инвестиции трябва да допълнят предложенията по пакета „Подготвени за цел 55“ и да включват[57]: слънчеви фотоволтаични и вятърни уредби (86 милиарда евро), водород от възобновяеми източници (27 милиарда евро), енергийна ефективност и термопомпи (56 милиарда), адаптиране на промишлеността към използване на по-малко изкопаеми горива (41 милиарда евро), увеличаване на производството на биометан (37 милиарда евро), инвестиране в електроенергийната мрежа, за да се осигури възможност за по-голяма електрификация (29 милиарда евро), инвестиции в нова инфраструктура за ВПГ и коридори за газопроводи (10 милиарда евро) и нефтена инфраструктура, необходима за гарантиране на сигурността на доставките на нефт (1,5—2 милиарда евро).

[54] Европейска комисия, Генерална дирекция „Научни изследвания и иновации“, Научни изследвания и иновации за REPowerEU, Служба за публикации на Европейския съюз, 2022 г., https://data.europa.eu/doi/10.2777/74947.
[55] Например Европейският алианс за акумулаторните батерии и важни проекти от общоевропейски интерес (ВПОИ).

[56] (SWD(2022) 230 final) от 18 май 2022 г.
[57] Прогнозни стойности, получени чрез моделирането на анализа на нуждите от инвестиции.

Механизмът за възстановяване и устойчивост (МВУ) ще изпълнява решаваща роля за посрещането на тези нужди чрез различни мерки, включително главите за REPowerEU, като част от националните планове за възстановяване и устойчивост (ПВУ). Както REPowerEU, така и главите за REPowerEU в националните ПВУ следва да бъдат отразени и в актуализацията на националните планове в областта на енергетиката и климата (НПЕК) (която трябва да бъде представена до средата на 2023 г.). Комисията ще предостави насоки за тези актуализации. Комисията предложи допълнителни средства за МВУ и започна двустранни обсъждания с държавите членки за определяне на реформи и инвестиции, които потенциално биха могли да бъдат допустими за финансиране по новите глави за REPowerEU.

При изготвянето на съответните глави за REPowerEU държавите членки ще трябва да вземат предвид **специфичните за всяка държава препоръки (СДП), изготвени по време на европейския семестър**, които тази година включваха специфични **за енергетиката СДП**, насочени по-специално към допълнителните нужди от реформи и инвестиции, свързани с необходимостта от намаляване на енергийната зависимост и ускоряване на енергийния преход. Рамката на европейския семестър ще изпълнява централна роля в наблюдението на мерките по REPowerEU. Целите на REPowerEU се подкрепят от прехода към чиста енергия и ще бъдат финансирани и от други програми на ЕС и подкрепени чрез няколко инициативи на ЕС (вж. раздел 4.2). Финансирането от ЕС допълва друго налично публично и частно финансиране, което ще има ключова роля за осигуряването на инвестициите, необходими за REPowerEU.

4.2. Финансова подкрепа от ЕС за прехода към чиста енергия

Подкрепата на ЕС за прехода към чиста енергия се предоставя чрез различни програми:

- **Механизмът за възстановяване и устойчивост**: свързаните с климата инвестиции в 26-те одобрени ПВУ[58] са на стойност от приблизително 200 милиарда евро[59], което е над задължението за 37 %, определено в Регламента за МВУ[60]. Най-голямата част от средствата за инвестиции в областта на климата са предназначени за чиста енергия, енергийна ефективност и мерки за саниране на сгради (около 88 милиарда евро). Друга значителна част е предназначена за устойчиво развиван транспорт (около 70 милиарда евро). Приблизително 10 милиарда евро са разпределени за водород от възобновяеми източници и водород с малък въглероден отпечатък.
- По **политиката на сближаване** също се предоставя значителна подкрепа за енергийната ефективност, енергията от възобновяеми източници и енергийната инфраструктура. През периода 2014—2020 г. бяха разпределени 27,5 милиарда евро за инвестиции, признати за приоритет в рамките на REPowerEU. Комисията очаква държавите членки да отпуснат допълнителни 34—36 милиарда евро за такива

[58] Австрия, Белгия, България, Германия, Гърция, Дания, Естония, Ирландия, Испания, Италия, Кипър, Латвия, Литва, Люксембург, Малта, Нидерландия, Полша, Португалия, Румъния, Словакия, Словения, Финландия, Франция, Хърватия, Чехия, Швеция.

[59] Разходите, докладвани за МВУ, са приблизителни оценки, изготвени от Комисията въз основа на информацията относно проследяването на разходите в областта на климата, публикувана като част от анализите на Комисията на плановете за възстановяване и устойчивост. Докладваните данни обхващат 25-те национални плана за възстановяване и устойчивост, които са били оценени и одобрени от Комисията до 17 юни 2022 г. Вж: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_bg

[60] В съответствие с условията в приложенията към решенията за изпълнение на Съвета за одобряване на националните планове за възстановяване и устойчивост.

приоритети за периода 2021—2027 г. През юни 2022 г. с Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) беше изготвен нов модел за финансов инструмент в подкрепа на REPowerEU.

- **Програмата InvestEU**: до юли 2022 г. вече бяха отпуснати около 1,6 милиарда евро от гаранцията на ЕС по компонента за устойчива инфраструктура, включително за инвестиции в слънчева фотоволтаична енергия, вятърна енергия и енергийна ефективност. Ключовите инициативи в рамките на консултантския център InvestEU обхващат областите на енергийната ефективност и водорода:
  - от 2011 г. насам по линия на Европейската програма за подпомагане в областта на енергетиката на местно равнище ELENA се подкрепя разработването на проекти за енергийна ефективност и чиста мобилност. При коефициент на ливъридж 33 тя има впечатляваща способност да привлича частно финансиране. През 2021 г. бяха разпределени 35,8 милиона евро за 18 нови проекта. Очаква се те да генерират около 500 GWh икономии на енергия годишно;
  - Комисията си сътрудничи с ЕИБ за разработване на консултативен механизъм в подкрепа на проектите за споразумения за закупуване на електрическа енергия от възобновяеми източници, включително за подпомагане на внедряването на водород и електрификацията в промишлените сектори.
- По **програмата „Хоризонт Европа“** бяха отпуснати 15 милиарда евро за подкрепа на научните изследвания и иновациите в областта на технологиите за енергия от възобновяеми източници, енергийната ефективност, електрификацията на отоплението и охлаждането, както и цифровизацията на енергийната система.
- По линия на **МСЕ — Енергетика** беше финансирана по-добрата междусистемна свързаност на енергийните мрежи с цел единен енергиен пазар на ЕС и за прехода към чиста енергия. От 2014 г. насам по МСЕ — Енергетика са подпомогнати 154 проекта на обща стойност 5,7 милиарда евро. През март 2022 г. Комисията даде ход на първата покана за представяне на предложения по МСЕ за трансгранични проекти в областта на енергията от възобновяеми източници. През май 2022 г. Комисията отправи нова покана за представяне на предложения за ключови трансгранични проекти за енергийна инфраструктура за проекти, включени в 5-ия списък на ЕС на проекти от общ интерес.
- **Подпрограма LIFE „Преход към чиста енергия“**: през май 2022 г. беше публикувана покана за представяне на предложения по програмата LIFE „Преход към чиста енергия“, с която бяха предоставени 98 милиона евро за проекти за енергийна ефективност и чиста енергия. Тази покана обхваща цели на REPowerEU, като например намаляване на потреблението на изкопаеми горива за отопление и ускорено внедряване на решения за енергийна ефективност в жилищата, предприятията и публичния сектор.
- През 2022 г. ще се проведе първият по рода си трансграничен търг в рамките на **механизма за финансиране на енергията от възобновяеми източници**. Търгът ще бъде насочен към проекти за слънчева фотоволтаична енергия. Механизмът ще спомогне за отключване на пълния потенциал на ЕС в областта на възобновяемите енергийни източници и ще помогне на държавите членки да постигнат целта за декарбонизация чрез засилено сътрудничество.
- През 2021 г. се увеличиха цените на въглеродните емисии, както и общите приходи от СТЕ на ЕС, възлизащи общо на около 31 милиарда евро. С тези средства ще бъдат подкрепени **Фондът за иновации** и **Модернизационният фонд**.
- **Общата селскостопанска политика (ОСП)** също така подкрепя енергийната ефективност, енергията от възобновяеми източници и енергийната инфраструктура

посредством **Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР)**. В зависимост от установените нужди и стратегията, разработена в настоящите програми за развитие на селските райони или в бъдещите стратегически планове по ОСП, държавите членки имат възможност да подкрепят инвестициите в производството на енергия от възобновяеми източници или в подобряването на енергийната ефективност за земеделските стопанства, но също така и за предприятията в селските райони.

Освен това Комисията подкрепя държавите членки чрез **инструмента за техническа подкрепа**, като предоставя индивидуализиран технически експертен опит за разработване и изпълнение на реформи, включително в областта на прехода към чиста енергия. По-специално Комисията помага на държавите членки да определят реформи и инвестиции за постепенно преустановяване на вноса на изкопаеми горива от Русия.

Активните **инициативи на ЕС** имат важна роля за мобилизирането на финансиране за прехода към чиста енергия: Те включват:

- инициативата **„Форуми за инвестиции в устойчива енергия“** — много успешна инициатива, улесняваща диалога между заинтересованите страни от публичния и частния сектор, която има за цел да мобилизира частно финансиране за инвестиции в енергийна ефективност и устойчива енергия;
- **групата на финансовите институции за енергийна ефективност**, чиято основна мисия е да идентифицира пречките пред финансирането на енергийната ефективност и да предоставя препоръки на определящите политиките органи, както и на финансовите институции относно начините за справяне с тях;
- **диалога между инвеститорите в областта на енергетиката**, стартиран през 2022 г. като платформа на заинтересованите страни, обединяваща експерти в областта на енергетиката и финансите с цел идентифициране на пречките пред инвестициите в енергийния сектор, оценка на политиките и инструментите за финансиране и предлагане на подходящи решения.

Интегриране на въпросите относно климата

Най-малко 30 % от бюджета на ЕС за периода 2021—2027 г. са предназначени за климата (нарастване спрямо 20 % през периода 2014—2020 г.). Специфичните програми имат цели за разходите в областта на климата в размер на 30 % или повече — Европейският фонд за регионално развитие (30 %), „Хоризонт Европа“ (35 %), Кохезионният фонд (37 %), МВУ (37 %), Механизмът за свързване на Европа (60 %), LIFE (61 %) и Фондът за справедлив преход (100 %). През 2021 г. в ПВУ на държавите членки са заделени 40 % за инвестиции в областта на климата, което е значително над регулаторното задължение от 37 %.

4.3. Енергийни субсидии в ЕС

През последните две години енергийните пазари претърпяха неочаквани и внезапни развития, които оказаха значително въздействие върху потреблението и цените на енергийните продукти на фона на свързаните с COVID-19 ограничения на свободата на движение, възстановяването след пандемията и настоящия период на изключително

високи и нестабилни цени на енергията. В доклада за енергийните субсидии[61], който ще бъде публикуван през октомври, i) ще бъдат представени окончателните, по-точни данни за развитието на енергийните субсидии през засегнатата от COVID-19 2020 г. и ii) ще бъдат направени оценки за въздействието на глобалното икономическо възстановяване и високите цени на енергията върху енергийните субсидии през 2021 г.

След като намаляха с повече от 5 % през 2020 г. в ЕС поради ограничителните мерки и ограниченията за пътуване за населението и бизнеса, **субсидиите за изкопаеми горива останаха сравнително стабилни през 2021 г.**, тъй като увеличението при транспорта и промишлеността беше компенсирано от намаляването на субсидиите за изкопаеми горива в енергийния сектор. Субсидиите за *нефтопродукти*, по-специално в транспортния сектор, намаляха с 12 % през 2020 г., докато субсидиите за *въглища* се увеличиха със 7 % на фона на лекото намаление на субсидиите за газ (с 2 %) на годишна база поради ролята им в производството на електроенергия. **През 2021 г. субсидиите за нефт, въглища и газ отбелязаха леко увеличение**, а **субсидията за производство на електроенергия от изкопаеми горива намаля**. От есента на 2021 г. насам, успоредно с увеличаването на цените на енергията на европейските пазари, няколко държави — членки на ЕС, предприеха мерки за намаляване на въздействието на сметките за енергия върху гражданите и предприятията, което доведе до по-големи субсидии за потреблението на енергия.

През 2020 г. субсидиите за *енергия от възобновяеми източници* се увеличиха със 7 %, тъй като дългогодишните схеми за подпомагане все още имаха измеримо влияние, но през 2021 г. отбелязаха леко намаление. Субсидиите за енергийна ефективност намаляха през 2020 г., но нараснаха през 2021 г. Беше отбелязано допълнително увеличение на субсидиите за *ядрената* енергетика, дължащо се на плащания за предсрочно затваряне на атомни електроцентрали в две държави членки.

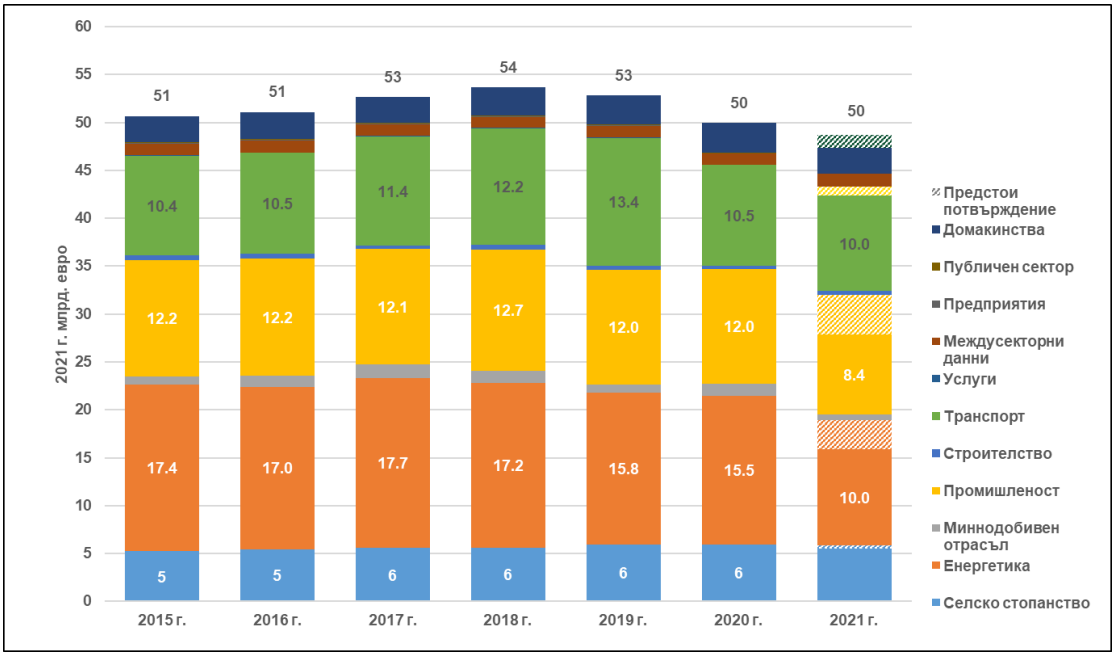

Фигура 5. Субсидии за изкопаеми горива в различни сектори в ЕС. Източник: Проучване относно енергийните субсидии и други държавни намеси в Европейския съюз, 2022 г.

[61] Въз основа на Регламента относно управлението Комисията всяка година докладва за развитието на енергийните субсидии, по-специално субсидиите за изкопаеми горива в държавите членки, и за мерките, които държавите са предприели, за да представят пътна карта за тяхното плавно и постепенно премахване.

Приложение I — Действия, предприети с оглед на нарастващите цени на енергията от октомври 2021 г. насам

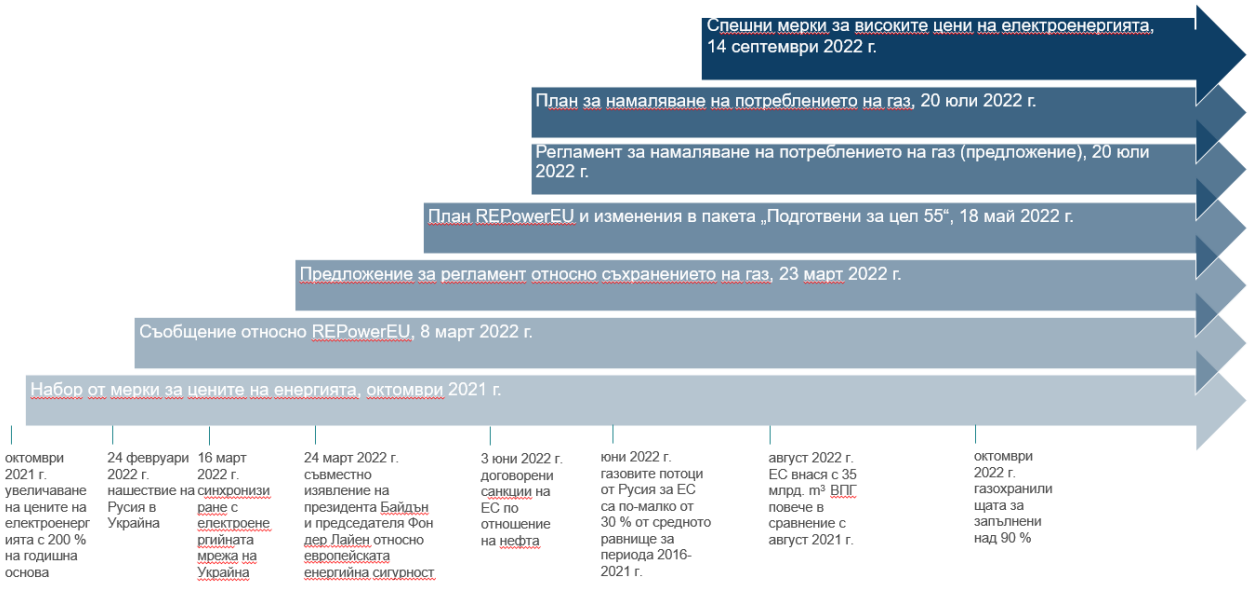

1. **Набор от мерки за цените на енергията, 13 октомври 2021 г.**

   - **подкрепа за потребителите**, включително чрез **спешно подпомагане на доходите** на засегнатите от енергийна бедност потребители; временни целенасочени **намаления на данъчните ставки** за уязвимите домакинства; разрешаване на временно **отсрочване на плащания по сметки**; въвеждане на предпазни мерки за **предотвратяване на прекъсване на връзката с електроенергийната мрежа;**
   - **предоставяне на помощ на предприятия или отрасли** в съответствие с правилата на ЕС за държавна помощ;
   - **засилване на международните дейности в областта на енергетиката**, за да се гарантират прозрачността, ликвидността и гъвкавостта на международните пазари;
   - **разследване на евентуално антиконкурентно поведение** на енергийния пазар и засилване на мониторинга на развитията на пазара на въглеродни емисии;
   - улесняване на **по-широкия достъп до споразумения за закупуване на енергия от възобновяеми източници** и подпомагането им посредством съпътстващи мерки.

2. **Съобщение относно REPowerEU, 8 март 2022 г.**

   - **потребители:** насоки, с които се потвърждава възможността за **регулиране на цените при извънредни обстоятелства** и се посочва как държавите членки могат да преразпределят приходите от високите печалби на енергийния сектор и от търговията с емисии за потребителите;

- **правила за държавна помощ:** консултации на Комисията с държавите членки относно необходимостта от **нова временна рамка за мерки за държавна помощ при кризи** и нейния обхват с цел предоставяне на помощ на засегнати от кризата дружества, по-специално изправените пред високи разходи за енергия;
- **обявяване** на законодателно предложение за **Регламент относно съхранението на газ, плана RePowerEU** и оценяване на вариантите за **оптимизиране на структурата на пазара на електроенергия**.

3. **Предложение за Регламент относно съхранението на газ, 23 март 2022 г.**

- **законодателно предложение** за въвеждане на **задължение за съхранение на газ от минимум 80 %** за следващата зима;
- **съобщение**, в което се посочват **вариантите за намеса на пазара** на европейско и национално равнище и се оценяват ползите и ограниченията на всеки вариант;
- **Регламент**, приет от ЕП и Съвета на **27 юни.**

4. **Енергийна платформа на ЕС, 7 април 2022 г.**

- доброволно участие на държавите членки в механизъм за **съвместно закупуване на газ**, за да се гарантира по-равен достъп в държавите — членки на ЕС, и да се подкрепи сигурността на доставките;
- създаване на **консултативна група за отрасъла и пет регионални работни групи**, които да спомогнат за по-доброто разбиране на потенциалното потребление, което да се използва в механизма за съвместно закупуване.

5. **План REPowerEU, 18 май 2022 г.**

- **ускоряване на въвеждането на възобновяеми енергийни източници:**
  - увеличаване на водещата цел за 2030 г. за възобновяемите енергийни източници от 40 % на 45 %;
  - **препоръка за ускоряване на издаването на разрешения за големи проекти за енергия от възобновяеми източници;**
  - целево **изменение на Директивата за енергията от възобновяеми източници**, за да може енергията от възобновяеми източници да се признае за свързана с по-висш обществен интерес;
  - **стратегия на ЕС за слънчевата енергия**;
  - **инициатива „Слънчеви покриви“**;
  - **удвояване на темпа на внедряване на термопомпи;**
  - определяне на цел за **10 милиона тона вътрешно производство на водород от възобновяеми източници** до 2030 г.;
  - **План за действие за биометана**.
- **Икономии на енергия**
  - увеличаване на обвързващата цел за енергийна ефективност за 2030 г. от 9 % на 13 %;
  - в **съобщението „План на ЕС за енергоспестяване“** се насърчава засилването на икономиите на енергия.

- **диверсифициране на енергийните доставки и подкрепа за международните партньори:**
    - с **външната енергийна стратегия на ЕС** се засилва ангажираността на ЕС с международните партньори и се укрепват неговите дипломатическите усилия в областта на енергетиката, като се гарантира диверсификация на енергийните доставки и се стимулира екологичният и справедлив енергиен преход.

6. **„Да пестим газ за безпроблемна зима“, 20 юли 2022 г.**

- **Регламент за намаляване на потреблението на газ (предложение), 20 юли 2022 г.**
    - определяне на цел за всички държави членки да **намалят потреблението на газ с 15 %** между 1 август 2022 г. и 31 март 2023 г.;
    - дава на Комисията възможността да обяви, след консултации с държавите членки, **„състояние на тревога в Съюза“ относно сигурността на доставките**, като наложи задължително намаляване на потреблението на газ за всички държави членки;
    - **Регламент, основан на член 122 от ДФЕС, и** приет от Съвета на **27 юли.**
- **план за намаляване на потреблението на газ, 20 юли 2022 г.**
    - определяне на мерки, принципи и критерии за **координирано намаляване на потреблението на газ;**
    - предоставяне на **насоки, които държавите членки** да вземат предвид, когато планират ограничаването;
    - насърчаване на **заместване на газа с други горива**, за предпочитане от по-екологосъобразни енергийни източници;
    - стимулиране на **общи икономии на енергия във всички сектори.**

7. **Спешна намеса за справяне с високите цени на енергията (предложение), 14 септември 2022 г.**

- предлага се държавите членки да се стремят да намалят общото потребление на електроенергия най-малко с 10 % до 31 март 2023 г.;
- определяне на временен **таван за приходите** на подпределните производители на електроенергия (произвеждащи **от подпределни енергоносители**);
- определяне на временна **солидарна вноска** върху свръхпечалбите, генерирани от дейности в отраслите на нефта, природния газ, въглищата и нефтопреработването, която да се пренасочва към потребителите на енергия;
- позволяване за първи път на **регулирани цени на електроенергията под себестойността** и разширяване на регулираните цени, така че да обхванат и малките и средните предприятия;
- Регламент, основан на член 122 от ДФЕС, и приет от Съвета на **30 септември.**